

Verslag netwerkbijeenkomst kopklassen 4 februari 2009

Deelnemers

In Utrecht namen 24 leerkrachten en coördinatoren van kopklassen deel aan de netwerkbijeenkomst. Van de volgende kopklassen waren één of meer personen aanwezig: Dordrecht, Amsterdam-Noord, Amsterdam-Zuid-Oost, Amsterdam-West, Utrecht (2 kopklassen), Enschede, Delft, Zoetermeer, Leiden, Tilburg (i.o.), Nijveen (azc, schakelklas voor nieuwkomers), Den Helder, Hoorn en Breda

Stand van zaken

De oudste kopklas, Leiden, bestaat nu 18 jaar, gevolgd door Utrecht die het 15e jaar is ingegaan. De jongste kopklas is Den Helder die dit schooljaar gestart is. In Tilburg zal komend schooljaar een kopklas starten. Het aantal leerlingen per kopklas varieert: Den Helder (4), Zoetermeer (5), Enschede (6), Delft (7), Dordrecht (8), Hoorn (10), Amsterdam-Noord (11), Breda (13), Leiden (16), Utrecht (21 in 2 kopklassen).

Werving

De kopklassen in Utrecht hebben altijd rond de 20 aanmeldingen. Er zijn basisscholen in de gemeente die nog nooit leerlingen hebben doorverwezen. PR blijft een voortdurend aandachtspunt. Utrecht bezoekt netwerken van IB'ers, verzorgt presentaties en probeert zoveel mogelijk publiciteit te genereren (artikel in AD, regionale tv). Alle basisscholen worden in oktober gebeld met de vraag of er potentiële leerlingen voor de kopklas zijn. Ouders van kinderen in groep 8 krijgen in Utrecht in november een pre-advies, dus daar zit je dan net voor.

In Delft komen de aanmeldingen, meestal rond de 20, van vaak dezelfde scholen.

In Leiden zijn er ongeveer 20 basisscholen waarvan 12 scholen leerlingen doorverwijzen naar de kopklas. Waarom sommige – ook zwarte – basisscholen nooit doorverwijzen is de vraag. Wellicht denkt de basisschool dat ze het zelf wel aankunnen. De kopklascoördinator bezoekt alle scholen met doelgroepeleringen, stuurt folders op en heeft persoonlijk contact met de leerkrachten in groep 8. In Leiden krijgen kinderen van groep 8 in januari een pre-advies. Leiden zorgt voor terugkoppeling van de leerlingresultaten aan de toeleverende basisscholen.

Kopklas Amsterdam staat vermeld in de Scholengids, heeft een dvd over de overgang PO-VO waar de kopklas onderdeel van uitmaakt. Er is ook aandacht geweest voor de kopklas op AT5.

In Hoorn start eind groep 7 het schoolkeuzetraject en daar is de kopklas ook in beeld. Hij staat op het schoolkeuzeformulier en komt ook op het ouderformulier. De kopklascoördinator bezoekt scholen, soms samen met leerlingen van de kopklas.

Thema 1: digitale materialen

Marijke Kaatee van Onderwijs- & Taaladvies, begeleider van de kopklassen in Amsterdam, geeft een korte introductie van Diatekst, Diawoord, Diaplus en Diataal. Ze gaat allereerst in op *Diataal*, een toets voor tekstbegrip en woordenschat, ontwikkeld door Hilde Hacquebord van de Rijksuniversiteit Groningen. De leerling vult op de computer de toets in, dit wordt opgestuurd naar Groningen en dan

komt er een profiel uit op het gebied van lezen. Het mooie van de toets is dat het interactief is, dat wil zeggen als de leerling op het laagste niveau alles goed doet, wordt hij/zij automatisch doorgeschakeld naar het volgende niveau. Het is niet gratis, zie: www.diataal.nl¹

Diaplus is onderdeel van het toetspakket Diataal en vormt de digitale databank voor taalondersteuning. Het bestaat uit tekstpakketten op drie niveaus, met bijbehorende formats voor oefenvormen. De tekstniveaus en de oefenvormen sluiten aan bij de resultaten van Diataal. Diaplus bestaat dus uit onderwijsmaterialen en is op zich geen digitaal programma, want het kan gedownload worden en wordt op papier gebruikt in de klas. Ook dit is tegen betaling verkrijgbaar bij de Rijksuniversiteit Groningen: www.diaplus.nl. Als een leerkracht niet genoeg heeft aan het materiaal, kan er doorgeoefend worden met teksten uit Nieuwsbegrip. Nieuwsbegrip kent net als Diaplus een opbouw in in lengte en moeilijkheidsgraad. Nieuwsbegrip komt wekelijks met een nieuwe tekst op vier niveaus. Bovendien kan er gebruik gemaakt worden van oude teksten in de database. Die laatste lenen zich weer wel goed voor thematisch werken dat bijvoorbeeld in de kopklassen in Amsterdam en Den Haag wordt toegepast. De ervaringen met Diaplus van de kopklassen in Amsterdam zijn positief. Leerlingen hebben er plezier in, de teksten bieden voldoende afwisseling, er zijn verschillende strategieën per tekst en de onderwerpen spreken de leerlingen aan. Elk thema duurt drie weken in de kopklas in Amsterdam. Omdat de teksten worden geprint, is het niet nodig dat elke leerling achter een computer zit. Zij doen een toets op de computer en gaan dan aan de gang met Diaplus. De toets is adaptief en de teksten zijn er op drie niveaus, gekoppeld aan leesstrategieën.

Diawoord is een woordenschattoets voor de basisvorming. De kopklas Utrecht heeft er ervaring mee. Het duurt ongeveer tien minuten om het in te vullen (ter vergelijking: Diataal kost ongeveer een half uur per leerling). Nadeel van de versie voor groep 8 is dat er geen norm is geformuleerd, daarom heeft Utrecht de voorkeur voor de brugklasversie waar toetsing van het begin- en eindniveau plaats kunnen vinden en waar een norm beschikbaar is. De meerderheid van de aanwezigen is voor een objectieve meting. Als er steeds meer kopklassen mee gaan doen, ontstaat vanzelf een referentiekader.

<http://www.rug.nl/bedrijfsleven/algemeen/etoc/etb/diawoord>

De gemeente Utrecht gebruikt de resultaten van de toets om de opbrengsten van de kopklas te meten. Hacquebord heeft leerlingen in de kopklas gevolgd en signaleerde positieve resultaten. Kennelijk hebben de leerlingen veel baat bij aanwijzingen op het gebied van leesstrategieën.

Het smartboard kan bij Diaplus gebruikt worden om de opdrachten op te projecteren.

Tip: elke zaterdag staan er op de achterkant van het wetenschapskatern van de NRC geschikte teksten voor kopklasleerlingen.

Samenvattend

Sterke punten van Diataal: de toets is adaptief, het is een gestandaardiseerde toets

Sterke punten van Diaplus: er zit een opbouw in de teksten, de teksten zijn aansprekend en actueel, scheelt de leerkrachten veel zoekwerk

---

¹ 'Diataal is het internet taaltoetspakket voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs en de eerste drie klassen van het voortgezet onderwijs. Met Diataal kunnen scholen via het internet een algemeen diagnostisch taalvaardigheidsonderzoek bij hun leerlingen uitvoeren. Een groot voordeel is dat afname en de verwerking van de toetsen snel plaatsvinden. Er komt geen kopieerwerk of nakijkwerk meer aan te pas. In een handomdraai beschikt u over een schat aan informatie, over individuele leerlingen, klassen en leerjaren. Op basis van deze informatie kunt u het taalbeleid vorm geven, maar ook gerichte zorg bieden aan individuele leerlingen. De toetsen van Diataal zijn leerlingvriendelijk. De tekstbegripstoets is adaptief, waardoor leerlingen op hun eigen niveau kunnen worden getoetst. De toetsen worden van jaar tot jaar geactualiseerd. Nieuwe achtergrondinformatie, handleidingen en onderzoeksgegevens worden regelmatig via de website beschikbaar gesteld.' Bron: www.diataal.nl

Thema 2: Toetsen in de kopklas

In vijf subgroepen hebben de aanwezigen gesproken over het gebruik van (methode onafhankelijke) toetsen in de kopklas. Na deze uitwisseling in subgroepen werden de volgende vragen aan de overige collega-kopklassen gesteld:

Is er een alternatief voor de Cito- eindtoets?

Op deze vraag kwamen drie suggesties (met op- en aanmerkingen):

- NIO (Nederlandse Intelligentietest voor Onderwijsniveau). Opmerkingen daarbij waren wel dat deze niet door de leerkracht afgenomen kan worden en dat deze niet altijd geschikt is voor kopklasleerlingen.
- NDT (Nederlandse Differentiatie Toets). Ook deze moet door de schoolbegeleidingsdienst worden afgenomen (kosten 60 euro per kind). Suggestie wordt gedaan om in de eerste ronde de NIO af te nemen, en in de tweede ronde de NDT.
- (oude) HAGO (Haags Achtste Groep Onderzoek). Deze kan in januari worden afgenomen en wordt gezien als een goede 'voorspeller'

Is er een goede toets voor zinsbouwtekst?

Zonder verder op details in te gaan, worden de volgende suggesties gegeven:

- Taalschaal
- Muiswerk (let op licentie)
- Protocol Analyse van José Coenen (kwalitatief van aard. Kan aan het begin en eind van de kopklas worden gedaan).
- Vertelvaardig

Moeten we de niet-landelijk genormeerde toetsen laten vallen in de kopklas?

Geantwoord wordt dat deze nog steeds heel bruikbaar zijn bijvoorbeeld de selectie en de beginmeting. Tevens kan zo de progressie van de individuele leerling prima in beeld worden gebracht.

Wie heeft ervaring met de Cito-Extra (op deelvaardigheden)?

De kopklas in Breda heeft deze nu voor het eerst gedaan. De uitslag volgt nog. Voordeel is dat het afname moment flexibel is.

Zijn er ook ervaringen met de Drempeltoets (geen IQ-test) in de kopklas?

De kopklas in Delft meldt dat deze toets in het basisonderwijs aldaar wordt gebruikt en dat zij hier met (het oog op de verwijzing vanuit het p.o.) goede ervaringen mee heeft opgedaan. Den Helder en Dordrecht (in oktober) gebruiken deze toets ook en hebben vergelijkbare positieve ervaringen.

Tot slot is nog even gesproken over de actuele discussie om de Cito- eindtoets naar het einde van het schooljaar van groep 8 te verschuiven. Het zal niet echt verbazingwekkend zijn dat alle kopklassen dit zullen toejuichen met het oog op de maximale leerwinst.

Thema 3: Rekenen

Als laatste thema wordt 'rekenen' besproken.

In de informatie over kopklassen wordt wel heel makkelijk gezegd dat dit vak slechts 'onderhouden' hoeft te worden. Kopklasleerlingen hebben immers alleen een taalachterstand.

De realiteit is echter anders. Alle kopklassen zijn het er toch wel over eens dat veel van de rekenstof is weggezaakt (met name tempo rekenen, hoofdrekenen en tafels) en dat er grote verschillen in rekenniveau tussen de leerlingen zijn. Kortom; ook voor rekenen moet er bewust aandacht zijn in de kopklas.

Op de vraag welke rekenmethoden in de kopklas worden gebruikt, komen de volgende antwoorden:

- 'Wis & Reken' (gebruikt in de kopklas van Delft)
- 'Rekentoppers' van Ajodakt (Amsterdam)
- 'Alles telt' (in Leiden. Was niet eerste keus, maar er is bewust gekozen voor een methode die niet in de basisschool wordt gebruikt)
- In Utrecht worden de werkboeken van 'Alles telt' gebruikt. Aangevuld met cijferen en hoofdrekenen, waar ze wel elke dag even mee bezig zijn.

Enkele aanvullende tips:

- Rekenwerk (Freudenthal Instituut)
- Leestrainer.nl
- Rekenstof op de vmbo-havo site
- Zie ook het maandblad 'Vives'. Dit blad geeft veel tips over relevante sites en gebruik van het digitaal schoolbord.

Afsluiting

Afsluitende vraag gaat over pr en foldermateriaal over kopklassen. Diverse voorbeelden zijn te vinden op www.schakel-klassen.nl/kopklas.

De suggestie wordt ook gedaan om een tekendocent in te schakelen en de materialen te maken en laten drukken bij VistaPrint.

Volgende bijeenkomst

Zowel de deelnemers als de trainers spreken hun enthousiasme uit over deze (jaarlijkse) bijeenkomst en de collegiale kopklas-uitwisseling.

Op de vraag of er volgend jaar weer behoefte is aan een dergelijke landelijke kopklasbijeenkomst, wordt dan ook volmondig ja geantwoord! De onderwerpen die gesuggereerd werden, zijn: hoe gaat het met leerlingen die na groep 7 in de kopklas zijn ingestroomd? Hoe krijg je zorgleerlingen geplaatst in het VO?

Jullie horen van ons!

Karin Hoogeveen en Karin Vaessen

Utrecht, 6 april 2009